

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys remissyttrande över betänkandet Översyn av yrket personlig assistent – ett viktigt yrke som förtjänar bra villkor (SOU 2020:1, S 2020/00202/SOF)

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har i uppgift att ur ett patient-, brukar- och medborgarperspektiv analysera verksamheter och förhållanden inom hälso- och sjukvård, tandvård och omsorg. Vårt yttrande tar sin utgångspunkt utifrån dessa perspektiv.

Sammantaget bedömer vi att flera av utredningens förslag kan påverka personliga assistenters arbetsmiljö positivt genom att bland annat förbättra likvärdigheten vad gäller tillgång till information samt förtydliga regler och ansvarsfördelning kring vissa arbetsuppgifter. Det kan bidra till positiva effekter för brukarna, till exempel i form av bättre förutsättningar för en omsorg av god kvalitet. Det är dock viktigt att förslagen följs upp systematiskt i syfte att åstadkomma en ändamålsenlig kunskapsutveckling inom omsorgen. Nedan beskriver vi kort våra ställningstagande till några av utredningens förslag.

8.4.1 Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram ett nationellt utbildnings- och kunskapsmaterial

Vi tillstyrker förslaget att ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nationellt utbildnings- och kunskapsmaterial. Förslaget har potential att förbättra arbetsmiljön för assistenter och innebär att tillgången till information blir likvärdig för assistenter, brukare och anhöriga oavsett vem som anlitas som assistentanordnare. Att personliga assistenter har en god arbetsmiljö är viktigt inte bara utifrån assistenternas bästa, utan ger också förutsättningar för att assistentanvändarna får en god omsorg. Som en del i detta är utbildning och tillgång till kunskap av stor vikt.

8.4.2 Kartlägg hur möjligheten att finansiera särskilda kompetensbehov används

Vi ser det också som positivt att det kartläggs hur det förhöjda timbeloppet för att finansiera utbildning och handledning används.

8.4.3 Tillsyn och kunskapsstöd för att tydliggöra vad som gäller när assistenter utför egenvård och vård på delegation

Vi håller med om att regelverket om hur egenvård och vård på delegation tillämpas vid personlig assistans bör ses över och att ett kunskapsstöd bör tas fram inom området. Den tekniska och medicinska utvecklingen i kombination med organisatoriska förändringar i vården gör att alltmer avancerad vård utförs i hemmet, och blir en vanligare arbetsuppgift för personliga assistenter.

Gränsdragningen mellan egenvård och hälso- och sjukvård på delegation, samt ansvarsfördelningen vid dessa arbetsuppgifter, kan dock upplevas som oklar vilket påverkar arbetsmiljön negativt. Vi bedömer dock att det skulle vara fördelaktigt att överväga alternativen för genomförandet av en sådan översyn. Vi frågar oss om det eventuellt finns det mer ändamålsenliga sätt att åstadkomma en översyn och eventuella förändringar som en sådan skulle föranleda än genom det föreslagna tillsynsuppdraget till Inspektionen för vård och omsorg.

8.3.2 Ge privata arbetsgivarna ansvar för assistenters sjuklönekostnader

Frågan om vem som ska ha ansvaret för personliga assistenters sjuklönekostnader är komplext. Vi vill här framföra några farhågor rörande utredningens förslag. Å ena sidan skulle det föreslagna upplägget förhoppningsvis skapa incitament för en hälsofrämjande arbetsmiljö. Det är också en markering om att arbetsgivaransvaret är detsamma inom assistansbranschen som inom andra branscher. Å andra sidan ser vi ett problem med att personliga assistenter har en betydligt sämre anställningstrygghet än på arbetsmarknaden i stort och att svårigheter att hitta lämpliga vikarier redan gör att en stor andel ibland går till arbetet trots att de är sjuka. Vi ser därför en risk att förslaget skulle kunna öka incitamentet för personliga assistenter att arbeta trots att de är sjuka. Många assistansanvändare har skör hälsa och om deras assistent arbetar trots sjukdom innebär det förutom smittorisker även att säkerheten för assistansanvändaren äventyras om assistentens arbetsförmåga är nedsatt.

8.2.2 Ställ krav på kollektivavtalsliknande villkor för att betala ut assistansersättningen

Förslaget om att kräva kollektivavtalsliknande förhållanden för att få ordna assistans berör bara en minoritet av de personliga assistenterna men vi ser en potential i att det skulle kunna förbättra arbetsvillkoren för vissa personliga assistenter och förhoppningsvis försvåra för oseriösa assistansanordnare.

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektören Jean-Luc af Geijerstam. I den slutliga handläggningen har t.f. chefsjuristen Nadja Zandpour och projektdirektören Marianne Svensson deltagit. Utredaren Susanna Karlsson Li har varit föredragande.

Jean-Luc af Geijerstam

Susanna Karlsson Li